

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

8
2023

Tosh o'rmoni
(Navoiy viloyati)

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Qo'ng'irotboy Avezimbetovich

Elektron nashr. 426 sahifa, 30-avgust, 2023-yil.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati

Salimov Oqil Umrzoqov, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi

Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari

Toshkulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof., O'zbekiston Respublikasi Prezidentining yoshlar, fan, ta'lim, sog'liqni saqlash, madaniyat va sport masalalari bo'yicha maslahatchisi o'rinbosari

Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari

Sharipov Qo'ng'irotboy Avazimbetovich, t.f.d., prof., TDIU rektori

Oblamuradov Narzulla Naimovich, i.f.n., dots., O'zR Tabiat resurslari vaziri o'rinbosari

Djumaniyazov Maqsud Allanazarovich, Qoraqalpog'iston Respublikasi Tabiat resurslari qo'mitasi raisi

Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati

Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari

Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i

Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., TDIU Akademik faoliyat bo'yicha prorektori

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori

Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor

Yuldashev Maqsud Abdullayevich, p.f.d., prof., TDIU Moliya-iqtisod ishlari bo'yicha prorektori

Karimov Norboy G'aniyevich, i.f.d., prof., TDIU huzuridagi PKQTMO tarmoq markazi direktori

Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. TDIU profesor

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori

Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU Marketing kafedrasini professori

Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori

Aliyev Bekdavat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., prof., Atrof-muhit va tabiatni muhofaza qilish texnologiyalari ilmiy-tadqiqot instituti

Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., Toshkent arxitektura-qurilish universiteti katta o'qituvchisi

Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU Ilmiy tadqiqotlar va

innovatsiyalar departamenti rahbari

Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU huzuridagi Pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq Markazi xorijiy hamkorlik bo'yicha mutaxassis

Ekspertlar kengashi:

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Imomqulov To'liq Burxonovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zR Tabiat resurslari vazirligi,
O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot"
jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

JSTga a'zolik Yangi O'zbekistonni jahon iqtisodiyotiga olamshumul integratsiyalashtiradi	6
Muxiddin Kalonov , i. f. d., professor	
O'zbekistonda ipakchilik sanoatining rivojlanish strategiyalari samarasi.....	11
Jumayev Olimjon Sadulloevich , tadqiqotchi	
"Yashil" iqtisodiyot va uni shakllantirish masalalari.....	18
Yokubjanov Doniyor Islom o'g'li , tayanch doktorant	
Suv ta'minot korxonalarining biznes jarayonlari bo'yicha asosiy samaradorlik ko'rsatkichlari (KPI)ni baholash.....	24
Saidakbarov Xusniddin Abdisalomovich , PhD	
O'zbekiston fond bozorida investorlarning pul mablag'larini jalb qilish mexanizmlaridan foydalanish.....	27
Karimov Akramjon Ikromjon o'g'li , PhD	
Ishchi kuchi bozorining amal qilish metodologiyasi	34
Mamaraximov Bekzod Erkinovich , i. f. n., dotsent	
Yashil turizmni rivojlantirish va takomillashtirish istiqbollari.....	39
Normurodova Zebo Eshmaxmatovna , kafedra o'qituvchisi	
Suv resurslaridan foydalanishning samaradorligini baholashga yondashuvlar.....	44
Axmedov Sayfullo Normatovich , t. f. n., mustaqil tadqiqotchi	
Samarqand viloyatida xizmat ko'rsatish sohasining holati va innovatsion rivojlanish tendensiyalari tahlili.....	50
Berdiyev Anvar Abduraxmonovich , tayanch doktorant	
Mamlakatimizda markaziy bank monetar siyosatini amalga oshirishning amaliy holati	56
G'aybullayeva Zilola Raxmatullo qizi , mustaqil tadqiqotchi	
Tijorat banklari kapitalidagi mavjud davlat ulushlarini kamaytirish	61
Olimjanova Nigora Alisherovna , mustaqil izlanuvchi	
Infratuzilmaviy investitsiya loyihalarini moliyalashtirishda islom moliya bozorining roli.....	65
Saydirasulov Laziz Alimovich , doktorant	
Balansning tarkibiy tuzilishi va unga ta'sir etuvchi omillar	71
Tulayev Mirzakul Salamovich , kafedra dotsenti; Axmedov Akbarali Sultonmurodovich , i. f. n (PhD)	
Интеграция современных информационных систем в аудит бюджетных организаций	78
Урдабаев Жарылкап Ермекбаевич , независимый исследователь	
Формирование и использование ресурсного потенциала промышленных предприятий.....	83
Махмудов Носир Махмудович , д. э. н., профессор; Фозилова Фирангиза Комиловна , докторант	
Qishloq xo'jaligi ekinlarining yovvoyi ajdodlarini genofond sifatida asrash va ulardan samarali foydalanish zarurati.....	89
Sherali Xolliyev , kafedra o'qituvchisi	
Turizmni rivojlantirishda axborot texnologiyalarning o'rni	94
Yuldasheva Dilnoza Ulugbekovna , mustaqil tadqiqotchi	
Sanoat klasterlarini tashkil etish va boshqarishning o'ziga xos jihatlari.....	99
Xakimov Ziyodulla Axmadovich , dotsent; Axmadova Rayxona Jasurbek qizi , tadqiqotchi	
"Universitet-ishlab chiqarish" integratsiyasi sharoitida oliy o'quv yurtlarining innovatsion rivojlanishini boshqarishning nazariy qoidalari.....	103
Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxo'ja qizi , iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent	
Farmatsevtika sanoati raqobatbardoshligini oshirishda farmatsevtikaga ixtisoslashgan erkin iqtisodiy zonalardan foydalanishning xorij tajribasi.....	108
Abdiyeva Flora Botir qizi , tayanch doktorant	
Hududlar ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishga ilmiy yondashuvlar	114
Abdullayev Farxod Ozodovich , mustaqil tadqiqotchi	
Budjet-soliq va pul-kredit siyosatini muvofiqlashtirishda fiskal va monetar qoidalardan foydalanishning nazariy jihatlari	119
Hakimjon Hakimov , tadqiqotchi	
Analyzing the Impact of External Debt on The Financial Security of the Country	125
Sanakulova Barnogul Rizakulovna , Doctor of Economic Science, Professor;	
Jamolov Mirzabek Mirjalil ugli , Senior researcher	

Sanoat korxonalarining iqtisodiy o'sishi va barqaror rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari.....	129
Avloqulova Sadoqat Sobirjon qizi	
Digital Advertising Oasis: Qatar's E-Marketing Revolution	133
Mirziyo Sodikov Odiljon ogli	
Tikuv-trikotaj korxonalari faoliyatida marketing tadqiqotlaridan foydalanishning SWOT tahlili	138
Ro'zmamatov Abbas Tolibjon o'g'li, magistrant	
Xorijiy investitsiyalar oqimiga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash uchun ekonometrik regression model tuzish.....	144
Saydullayev Azamat Jo'raqul o'g'li, tayanch doktorant	
Eksport – mamlakat iqtisodiy o'sishiga ta'sir etuvchi asosiy omil sifatida	151
Sharifi Ahmad Sakhrob, mustaqil izlanuvchi	
Роль цифровизации туристической отрасли в повышении её экспортного потенциала страны	156
Суюнова Фотима Баходир кизи, базовый докторант	
Surxondaryo viloyati iqtisodiyotiga kiritilgan xorijiy investitsiyalar prognozi	161
Xatamov Nurbek Ochildiyevich, erkin tadqiqotchi	
Inson kapitalini oshirishda xodimlarni o'qitish va rivojlantirishning o'rni.....	169
G'aniyeva Dilnoza Baxriddin qizi, doktorant	
Совершенствование порядка исчисления и уплаты акцизного налога в Узбекистане	174
Жуманиязова Феруза, PhD, доцент	
Yevropa tiklanish va taraqqiyot bankidan investitsiya jalb qilish imkoniyatlari.....	179
Mamatov Bahromjon Shavkatovich, dotsenti, PhD	
Davlat-xususiy sherikligini rivojlantirishning xorijiy tajribalari	184
Mamayusupova Dilovarxon Begmatovna, mustaqil izlanuvchi, i. f. f. d. (RhD)	
Banklar moliyaviy barqarorligini ta'minlashda makroprudensial siyosatning o'rni.....	190
Nilufar Sharipova, PhD	
Dunyoda qorako'l teriga bo'lgan talabning pasayishi: sabab va oqibatlar	197
Nurillayev Jamoliddin Yarashevich, doktorant, i. f. n., dotsent	
Mehnat resurslarini faoliyatini tashkil etishning mezonlari va ko'rsatkichlari.....	201
O'roqov Mamurali Odil o'g'li, tayanch doktorant	
Biznes loyihalarini moliyalashtirishning xorij tajribasi	208
Razzaqov Jasur Hamraboyevich, dotsent, PhD	
Сравнительный анализ методов оценки финансирования инновационных разработок предприятие.....	212
Рузиева Дилноза Абдусаматовна, независимый исследователь	
IPOning muvaffaqiyatlilik darajasini aniqlash metodikasini takomillashtirish yo'llari	216
Saydullayev Shaxzod Sherzodovich, PhD	
Источники финансирования стартап-проектов и способы их привлечения	222
Хажиев Бахтиёр Душабоевич, dotsent, iqtisodiyot fanlari nomzodi	
Tashqi iqtisodiy munosabatlar sharoitida tashqi savdo va bojxona mexanizmlarini tartibga solish masalalari	227
Adizov Sardor Rashidovich, mustaqil izlanuvchi	
Shaxsning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlash strategiyasini ishlab chiqish	231
Mamatov Sardor Axmatjonovich, mustaqil tadqiqotchi	
Malayziya iqtisodiyotida Islom kapital bozori ahamiyatining tahlili.....	238
Abrorov Sirojiddin Zuxriddin o'g'li, PhD	
Анализ современного состояния предприятий топливно-энергетического комплекса Узбекистана	243
Мирзахалилова Азизахон Алишеровна, докторант	
Moliyaviy savodxonlik orqali fond bozori savdolarida institutsional investorlar faolligini oshirish	249
Sultanov Maxmud Axmedovich, dotsent, PhD	
Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini tashqi bozorlarga yetkazib berishda tijorat standartlarining o'rni	254
Xojiyev Elshod Yoqub o'g'li, PhD; Fayzullayev Shuhrat Sherali o'g'li, tayanch doktorant	
Особенности использования системно-процессного менеджмента в развитии зеленой экономики	259
Отакулов Махамаджон Каримович, PhD, и.о. доцент	
Milliy turizm tarmog'ida raqobat ustunliklarini aniqlashning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati	264
Xalilov Sirojiddin Sherali o'g'li, PhD	
Sut mahsulotlari ishlab chiqarish korxonalarida "yashil marketing" strategiyalari.....	268
Eshmatov Sanjar Ashirqulovich, mustaqil tadqiqotchi, i.f.f.d.(PhD)	

O'zbekiston Respublikasida kredit mexanizmini takomillashtirish imkoniyatlari	272
Gadoyev So'hrob Jumakulovich , PhD, dotsent	
Влияние инвестиционной политики на инновационную деятельность в Республике Корея	277
Алимова София Розумбаевна , независимый исследователь	
Hududlarda oliy ta'lim va mehnat bozori integratsiyasi yo'nalishlarini takomillashtirish.....	282
Haqqulov Fazliddin Faxriddinovich , tayanch doktorant	
Bozor iqtisodiyoti sharoitida iqtisodiy potentsialni rivojlantirish.....	290
N. N. Ismatullayeva , tayanch doktorant	
Mahalliy byudjet daromadlari shakllanishi va muammolarining amaliy holati va tahlili.....	293
Ollokulova Feruza Mansurovna , PhD	
Temir yo'l transportidan samarali foydalanishning ekonometrik tahlili.....	298
Shakarova Dilfuza Ruzimuratovna , tayanch doktorant	
Формирование кредитного портфеля современного коммерческого банка.....	304
Жураева Нодира Фузулий кизи , ассистент кафедры	
Logistika kompaniyalarida yuklarni sug'urtalashni takomillashtirish yo'llari	310
G. Abduvosidova , kafedra o'qituvchisi	
Tumanlar va tadbirkorlikning rivojlanish darajalarini baholash uslublari.....	315
Nazarov Shohbek Isroilovich , magistrant	
Shaxsning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlash strategiyasini ishlab chiqish	320
Mamatov Axmetjon Atajanovich , professor; Allaberganov Zakir Gayibovich , dotsent	
Moliya tizimini barqarorlashtirishda mahalliy budjetlarning imkoniyatlarini oshirish masalalari	327
Ollokulova Feruza Mansurovna , PhD; Eshonqulov Asliddin Mamatmurod o'g'li , magistrant	
Byudjetdan tashqari mablag'lari samaradorligini oshirishda davlat xaridlarining roli	330
Norov Akbar Ruzimamatovich	
Fond bozorini rivojlantirishning mamlakat iqtisodiy o'sish jarayonlari bilan bog'liqligi	335
Xoliqov Ulug'bek Rustamovich , t.f.n.	
Sun'iy intellektning tijorat banklari samaradorligiga ta'siri: xorijiy tajriba	341
N.N.Ro'ziyev	
O'zbekistonda turizmni rivojlantirishda investitsion loyihalarni jalb qilishning iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish.....	350
Astanov Sherzod Rustamovich , mustaqil tadqiqotchi	
Assessing the Impacts of Modern Models for Increasing Textile Product Exports through Green Strategies.....	356
Nosirova Charos	
MDH mamlakatlarida islom moliyasini rivojlanish istiqbollari	364
Irgasheva Gulbahor Sodiqovna , tayanch doktorant	
Qayta ishlash sanoati korxonlarini iqtisodiy samaradorligini oshirishning zamonaviy yo'llari	369
Abduxamidova Gulxayo , tadqiqotchi	
Mintaqa iqtisodiyotiga kiritilayotgan xorijiy investitsiyalar statistik tahlili	374
Xatamov Nurbek Ochildivich , erkin tadqiqotchi	
Международный опыт развития регионов путем привлечения инвестиций через рынок капитала	380
Дадаханова Саида Махаммаджон кизи , докторант	
Искусственный интеллект как инструмент управления человеческими ресурсами	386
Хайдарова Малика Шакирджановна , преподаватель кафедры	
Surxondaryo viloyatida kichik tadbirkorlik rivojlanishining iqtisodiy-statistik tahlili	396
S.T.Toshaliyeva , PhD	
Jahon Savdo Tashkiloti faoliyati va unga a'zo bo'lish xususida.....	403
Ruzibayev Jahongir Nodirovich , tadqiqotchi	
Xufiyona iqtisodiyot ulushining oshishi O'zbekiston Respublikasi iqtisodiy xavfsizligiga bevosita tahdid sifatida.....	407
Nabiyev Feruz Nurmurodovich , tadqiqotchi	
Anoerob qayta ishlash jarayonini elektr impulsli ishlov berish	412
Imomova Nodira Shavkatovna tadqiqotchi, Sultonov Mansur Qilichevich PhD	
Milliy transport infratuzilmasini takomillashtirish.....	416
Xashimova Naima Abitovna , i.f.n., professor; Ergashev Shoxrux Vosiljon o'g'li assistent	
Korxonalar faoliyatida internet – marketing texnologiyalarini rivojlantirishning nazariy asoslar.....	421
M.A.Saparova , talaba	

BOZOR IQTISODIYOTI SHAROITIDA IQTISODIY POTENSIALNI RIVOJLANTIRISH

N. N. Ismatullayeva

Toshkent davlat transport universiteti tayanch doktranti

Annotatsiya: "O'zbekiston temir yo'llari" AJ iqtisodiy salohiyatning asosiy jihatlarini va uni takomillashtirish imkoniyatlarini tahlil qiladi.

Kalit so'zlar: iqtisodiy salohiyat, takomillashtirish yo'llari, iqtisod.

Аннотация: В статье рассматриваются ключевые аспекты экономического потенциала и возможности его совершенствования на примере АО "Узбекистон темир йуллари".

Ключевые слова: экономический потенциал, пути совершенствования, экономика.

Abstract: The main aspects of the economic potential of "Uzbekistan Railways" JSC and the possibilities of its improvement are analyzed.

Key words: economic potential, ways of improvement, economy.

KIRISH

Hozirgi vaqtda korxonaning iqtisodiy salohiyatini to'g'ri boshqarish, shuningdek, uni to'g'ri yaxshilash juda muhim hisoblanadi. Maqolada iqtisodiy salohiyat va uning takomillashtirish imkoniyatlarini tahlil qilamiz.

Avvalombor iqtisodiy potensial o'zi nima va uning tahlili nima uchun kerak degan savolga javob beramiz. Potensial - har qanday maqsadga erishish uchun mavjud bo'lgan va ishlatilishi mumkin bo'lgan vositalar, manbalar, zaxiralar majmuidir. Demak, iqtisodiy potensialni to'g'ri baholash va uni o'rganish orqali iqtisodiyotni to'g'ri prognozlashtirishimiz mumkin. Professor V.V. Kovalyov iqtisodiy salohiyatni baholash va tahlil qilish metodologiyasini ishlab chiqishda quyidagicha ta'rif beradi: "Korxonaning iqtisodiy salohiyati mulk va korxonaning moliyaviy imkoniyatlari. Mening ichida o'z navbatida, mulk potentsiali ostida kompaniyaning nazorat ostidagi aktivlari yig'indisi tushuniladi; va moliyaviy salohiyatbu korxonaning moliyaviy holati va moliyaviy imkoniyatlarining xarakteristikasi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Iqtisodiy salohiyatni tub mohiyatini aniqlash uchun ko'plab olimlar o'z fikr va mulohazalarini berishgan. Adabiyotlarda iqtisodiy salohiyat tushunchasining turli talqinlarini uchratish mumkin - uning yillik ishlab chiqarish hajmi sifatidagi tor tushunchasidan tortib, ijtimoiy-iqtisodiy tizim kabi keng qamrovli kategoriyalargacha.

Iqtisodiy salohiyat ko'p darajali va ko'p qirrali o'rganish ob'ektidir, ya'ni ishlab chiqarish kuchlarini izolyat-siya qilish asosida iqtisodiy salohiyatni mamlakat salohiyati, sanoat salohiyati, hudud salohiyati, korxona salohiyatiga bo'lish mumkin. Turli darajadagi iqtisodiy potentsiallar ishlab chiqarishning o'ziga xos xususiyatlari va mahsulotga bo'lgan talab bilan belgilanadigan resurslarni ajratish tarkibi va hajmida farqlanadi. Hozirgi vaqtda "iqtisodiy salohiyat" atamasi makroiqtisodiyotga nisbatan keng tarqalgan bo'lib, xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning iqtisodiy salohiyati mintaq, sanoat va umuman mamlakatning salohiyatini belgilaydi. Rossiyalik iqtisodchi, iqtisodiyot fanlari nomzodi I.A. Gunina korxonaning iqtisodiy salohiyatini - bu amalga oshirish uchun qabul qilingan strategiyalar asosida korxonaning uzoq muddatli iqtisodiy rivojlanishini ta'minlashga qaratilgan kadrlar, moliyaviy, ishlab chiqarish, innovatsion, axborot va boshqa potentsiallar (imkoniyatlar) to'plamini o'z ichiga olgan tizim deb baholaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu maqolada “O‘zbekiston temir yo‘llari” AJning iqtisodiy salohiyatini baholash va tahlil qilish maqsadida uning ayrim ko‘rsatkichlari tahlili ko‘rib chiqilgan. Tadqiqot metodologiyasi sifatida adabiyotlar qiyosiy tahlili, mantiqiy va tarkibiy tahlil qilish, guruhlashtirish va qiyosiy taqqoslash, iqtisodiy-statistik tahlil va farazni asoslash usullaridan foydalanilgan.

TAHLILLAR VA NATIJALAR

Potensiallar quyidagi turlarga bo‘linadi:

- raqobat salohiyati (xaridor salohiyati, iqtisodiy xavfsizlik, ijodkorlik);
- korxona boshqaruvi salohiyati (ishlab chiqarishni boshqarish tizimi);
- resurs salohiyati;
- marketing salohiyati (boshqaruv va bozorni o‘zlashtirish tizimi);
- sotish potentsiali (korxonaning o‘z mahsulotlarini bosib olgan bozor ulushidan ortiq sotish qobiliyati);
- moliyaviy salohiyat (korxonaning moliyaviy barqarorligini baholash)

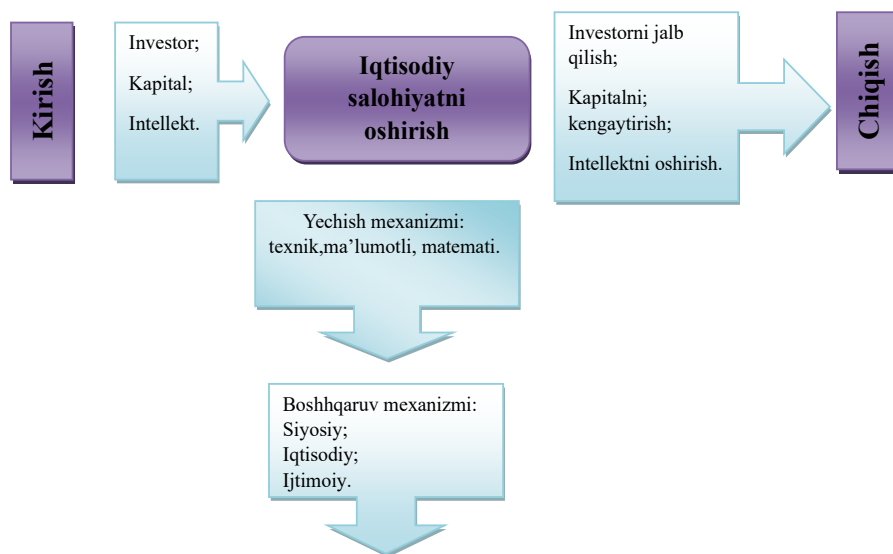
Biz uchun eng qiziqarli aynan iqtisodiy salohiyatdir.

Iqtisodiy potentsial – mamlakat iqtisodiyoti, uning tarmoqlari, korxonalari va fermer xo‘jaliklarining aholi ehtiyojlarini qondirish asosida mahsulot ishlab chiqarish, tovar ishlab chiqarish va xizmatlar ko‘rsatish yo‘li bilan iqtisodiy faoliyatning ishlab chiqarish funksiyasini amalga oshirishga qaratilgan umumiy qobiliyatidir. ishlab chiqarish va iste‘mol qilish imkoniyatlari yig‘indisi.

Iqtisodiy potentsial korxonada mavjud bo‘lgan barcha turdagi resurslarga ta‘sir qiladi, xususan:

- korxonaning texnikasi;
- korxonaning moddiy ta‘minoti;
- pul resurslari yoki moliyaviy ahvoli;
- inson resurslari yoki inson resurslari;
- boshqaruv usullari;

1-rasm shaklida biz iqtisodiy salohiyat muammolarining strukturaviy-funksional diagrammasini keltiramiz.

1-rasm: Iqtisodiy salohiyatning tarkibiy va funksional muammolari

Shuningdek, iqtisodiy potentsial boshqaruvning siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy-psixologik, texnologik turlariga ta‘sir qiladi, masalan:

Iqtisodiy salohiyat quyidagi vositalar yordamida aniqlanadi:

- texnik (dasturiy ta‘minot, apparat ta‘minoti);
- uslubiy yordam (o‘quv materiallari)
- innovatsion va ilg‘or texnologiyalar;
- transport kompaniyasini intellektuallashtirish

“O‘zbekiston temir yo‘llari” AJ misolida iqtisodiy salohiyatni quyidagi jadvalda ko‘rib chiqamiz:

Jadvaldan ko‘rinib turibdiki, “O‘zbekiston temir yo‘llari” AJ daromadlari 2021-yilda 2020-yilga nisbatan 10 % ga ko‘tarilgan. Shunga mutanosib ravishda xarajatlar ham 43% foizga oshgan. Xarajatlarni keskin oshishiga moddiy xarajatlar jumladan material xarajatlarning ko‘payishi ta‘sir qilgan. Bunga bevosita narx navoni osh-

ish ham bog'liq hisoblanadi. Ammo jamiyat o'zining iqtisodiy holatini yaxshilash uchun albatta asosiy faoliyatdan boshqa faoliyat turlarini rejalashtirgan va buning natijasida boshqa faoliyatdan olingan daromadlar 2020-yilga nisbatan 42% ga ko'tarilishiga olib kelgan. Mahsulotlar va xizmatlar savdosini o'sishi uchun bozorni, xaridorlarning ehtiyojlarini va hokazolarni to'g'ri o'rganish kerak. Shuningdek, iqtisodiy salohiyat uchun ustuvor yo'nalishlarni to'g'ri belgilash, haqiqatan ham zarur bo'ladigan mahsulotlarni ishlab chiqarish korxona taraqqiyotini belgilovchi asosiy omillardan biri bo'lib hisoblanadi. 1-jadval, mln.so'm.

Mavzu	Yillar		-/+	%
	2020	2021		
Daromadlar,	10 011 772,024	11 109 702, 245	1097930,221	110
Xarajatlar shu jumladan:	9 957 234, 350	10 871 382, 862	914 148, 512	143
Mehnatga haq to'lash xarajatlari va ijtimoiy to'lov	2 101 325, 718	3 017 760, 363	916 434, 645	127
Moddiy xarajatlar jami, shundan:	1 539 048, 416	1 965 292, 669	426 244, 252	127
material	874 054, 455	1 162 657, 726	288 603, 270	133
yoqilg'i	421 672, 181	541 973, 897	120 301, 716	128
elektr energiya	230 056, 081	255 364, 602	25 308, 521	111
boshqa materiallar	13265.0	5296.0	-7969,0	39
amortizatsiya	1 373 409, 227	1 367 079, 245	-6 329, 981	99
boshqa sarf-xarajatlar	1 326 432, 004	1 088 811, 839	-237 620, 164	82
Realizatsiya qilingan tovarlar	9 277 298, 739	9 805 454, 585	528 155, 846	105
Boshqa faoliyatdan olingan daromadlar	319 452, 096	456 514, 826	137 062, 730	142

XULOSA VA TAKLIFLAR

Umuman olganda, iqtisodiy potensial bu – korxonaning moliyaviy holatini, ijobiy moliyaviy natijalar mavjudligini va keyingi o'sish uchun zaxiralarni tavsiflovchi turli ko'rsatkichlardan shakllanadigan model.

Iqtisodiy potensialni miqdoriy va sifat usullaridan foydalanmasdan baholash mumkin emas. Shunday ekan jamiyat iqtisodiy salohiyatini to'g'ri baholash, uning imkoniyatlarini yanada oshirish uchun iqtisodiy vaziyatni tahlil qilish, portfel tahlili, maxsus usullardan foydalangan holda tashkilot xodimlarining so'rovlari (diagnostik suhbatlar), jamoaviy ish usullari, ekspert baholashlari, matematik usullar (trend tahlili, omil tahlili, hisoblash o'rtacha ko'rsatkichlar, maxsus koeffitsiyentlar va boshqalar) dan samarali va oqilona foydalanish muhim ahamiyatga ega.

Korxonaning iqtisodiy salohiyati ko'pincha bir qator xususiyatlar yordamida aniqlanadi: real imkoniyatlar, resurslar va zaxiralar miqdori, potentsialdan foydalanish qobiliyati, uni amalga oshirish darajasi va natijalari.

Iqtisodiy salohiyatni o'rganish sinfik metodologiyalar doirasida amalga oshiriladi. Bundan tashqari iqtisodiy salohiyatni baholash tizimining rivojlanish holatini tavsiflovchi integral ko'rsatkich sifatida ishlatilishi mumkin. Shu bilan birga, korxona resurslariga ta'sir qiluvchi omillarning mumkin bo'lgan maksimal sonini aniqlash va tizimlashtirish kerak.

Intensiv o'sish mehnat va asbob-uskunalar unumdorligini oshirish, energiya samaradorligini oshirish, texnologik rivojlanish darajasini va ishlab chiqarishning bilim intensivligini oshirishga asoslangan. Iqtisodiy salohiyatni ko'rsatkichlarning eng yaxshi nisbati ko'rinishida ifodalash potentsial o'zgarishlarni baholash va modelashtirish jarayonini iqtisodiy, matematik va statistik usullar va modellashdan foydalanishga imkon qadar yaqinlashtirish imkonini beradi. Bu orqali biz korxona imkoniyatlar darajasini aniqlay olamiz.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Ortiqov."Sanoat iqtisodiyoti" .O'quv qo'llanma TDIU 2006
2. Djumanova A. B., Kushakova M. N., Khodzhaeva N. A. Formation of accounting management information in the control system of enterprises of JSC "Uzbekistan Railways //International Journal of Advanced Science and Technology. – 2019. – T. 28. – №. 14. – C. 32-36.
3. Babaxanova N. U., Djumanova A. B., qizi Juraeva X. Y. Korxona boshqarish samaradorligini oshirishda moliyaviy tahlilning o'rni //Academic research in educational sciences. – 2022. – T. 3. – №. 10. – C. 775-786.
4. Медведев А.С., Дзакоев З.Л. Управление экономическим потенциалом предприятия: Издательство "Олимп", 2017, Владикавказ.
5. Аксенов Ю.М. Платошечкина С.Ю. Многообразие представлений об экономическом потенциале организаци. - М: Инфра - М, 2017.
6. Стровский Л.Е. Экономическая деятельность предприятия: учебник / Л. Е. Стровский - М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2018
7. Лапин Е.В. Экономический потенциал предприятия: Учебное пособие. - Сумы: "Университетская книга", 2018.
7. www.railway.uz sayti

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Jtmoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 8

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Тел.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi 26-uy.

